

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบหาความสัมพันธ์และเปรียบเทียบ (Descriptive correlative and comparative research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา พฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปและเชิงเป้าหมายของหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพ ความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพของพยาบาลวิชาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปและเชิงเป้าหมายของหัวหน้าหอผู้ป่วยกับความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพ และเปรียบเทียบความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพของพยาบาลวิชาชีพ ที่รับรู้พฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปและเชิงเป้าหมายของหัวหน้าหอผู้ป่วยที่แตกต่างกัน

ประชากรเป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในกลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาลชุมชน ขนาด 30 เตียงในเขตภาคเหนือ ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป และไม่มีตำแหน่งเป็นผู้บริหารการพยาบาล จำนวน 1,900 คนในโรงพยาบาลชุมชนจำนวน 105 แห่ง กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยการจับสลากแบบไม่แทนที่ตามรายชื่อโรงพยาบาลชุมชน และกำหนดให้พยาบาลวิชาชีพที่มีคุณสมบัติที่กำหนดไว้ทุกคนในโรงพยาบาลที่สุ่มได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 330 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วยคัดแปลงจากแบบสอบถามของ กมลทิพย์ ตั้งหลักมั่นคง (2539) ซึ่งสร้างจากแนวคิดพฤติกรรมความเป็นผู้นำของแบบสส์ (Bass, 1985) ส่วนที่ 3 เป็นแบบวัดความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพของปริญญนันท์ เทียงจรรยา (2539) แปลมาจากแบบวัดความเป็นอิสระการพยาบาลระดับวิชาชีพของชูทเซนโฮเฟอร์ (Schutzenhofer, 1987) และได้้นำแบบสอบถามและแบบวัดไปทดลองใช้กับพยาบาลวิชาชีพจำนวน 20 คน ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในโรงพยาบาลเชียงใหม่ โรงพยาบาลป่าแดดและโรงพยาบาลแม่สรวยจังหวัดเชียงราย ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคของแบบสอบถามพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วย เท่ากับ .98 และแบบวัดความเป็นอิสระ

ในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลเท่ากับ .81 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์จำนวน 400 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืนและมีความครบสมบูรณ์ 349 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 87.25 และได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคของแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างคือ แบบสอบถามพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วยเท่ากับ .99 และแบบวัดความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพเท่ากับ .84 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/FW โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบแยกส่วนและวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า

1. ข้อมูลส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างพยาบาลวิชาชีพมีอายุเฉลี่ย 30.42 ปี ร้อยละ 57.02 มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 97.71 วุฒิการศึกษาปริญญาตรีร้อยละ 98.85 มีระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพระหว่าง 1-5 ปี ร้อยละ 51.29 ปฏิบัติงานประจำงานผู้ป่วยใน ร้อยละ 47.85 และไม่เคยได้รับการศึกษาอบรมหรือสัมมนาด้านการพยาบาลด้านการบริหารการพยาบาลหรือด้านภาวะผู้นำ ในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ร้อยละ 57.89

2. พฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปและเชิงเป้าหมายของหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพอยู่ในระดับบางครั้ง ($\bar{X}=3.30$, $SD=0.63$, $\bar{X}=3.20$, $SD=0.58$) และเมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปและเชิงเป้าหมายของหัวหน้าหอผู้ป่วยพบว่าระดับพฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปและพฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมายไม่แตกต่างกัน

3. ความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=188.27$, $SD=16.13$) และพยาบาลวิชาชีพกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 69.91 มีระดับความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพอยู่ในระดับสูง

4. พฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปและพฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมายของหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพมีความสัมพันธ์ทางบวกระดับต่ำกับความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, .001

5. กลุ่มตัวอย่างพยาบาลวิชาชีพที่รับรู้พฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปและเชิงเป้าหมายที่แตกต่างกันมีระดับความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=3.34$)

6. การวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม

6.1 ด้านบุคลิกภาพที่น่านับถือ กลุ่มตัวอย่างพยาบาลวิชาชีพกลุ่มใหญ่ที่สุดรับรู้ว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยได้ปฏิบัติเป็นประจักษ์มาเสมอเป็นส่วนใหญ่ได้แก่ การเป็นที่ยอมรับนับถือ ร้อยละ 62.75 กระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงาน ร้อยละ 62.46 และกระตุ้นให้เกิดความ

รับผิดชอบในงานร่วมกับผู้อื่น ร้อยละ 60.74 และปฏิบัติเป็นส่วนน้อยและแทบไม่เกิดขึ้นเลย ได้แก่ เป็นแรงบันดาลใจในการทำงานร้อยละ 16.05 ทำให้รู้สึกสบายใจเมื่ออยู่ใกล้ ร้อยละ 15.76 และทำให้มองเห็นความมั่นคงและโอกาสเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การทำงานของตนเอง ร้อยละ 13.47

6.2 ด้านค่านึงถึงความแตกต่างของบุคคล กลุ่มตัวอย่างพยาบาลวิชาชีพกลุ่มใหญ่ที่สุดรับรู้ว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยได้ปฏิบัติเป็นประจําสม่ำเสมอเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การแสดงความพึงพอใจเมื่อผู้ได้บังคับบัญชาทำงานได้ดี ร้อยละ 65.33 กล่าวยกย่องชมเชยเมื่อผู้ได้บังคับบัญชาทำงานได้ดี ร้อยละ 61.60 และแสดงความเชื่อมั่นและไว้วางใจเมื่อปฏิบัติงานได้ดี ร้อยละ 61.32 และปฏิบัติเป็นส่วนน้อยและแทบไม่เกิดขึ้นเลย ได้แก่ การสนใจและพยายามเข้าใจในความรู้สึกของผู้ได้บังคับบัญชา ร้อยละ 19.48 การดูแลเอาใจใส่ผู้ได้บังคับบัญชาตามความแตกต่างของแต่ละคน ร้อยละ 16.62 และเอาใจใส่ผู้ได้บังคับบัญชาที่ถูกกล่เลเย ร้อยละ 16.04

6.3 ด้านการกระตุ้นให้ใช้สติปัญญา พยาบาลวิชาชีพกลุ่มใหญ่ที่สุดรับรู้ว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยได้ปฏิบัติเป็นประจําสม่ำเสมอเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การให้ความสนใจในสิ่งที่ผู้ได้บังคับบัญชาพูดและเสนอแนะ ร้อยละ 56.16 การเปิดโอกาสให้หาวิธีแก้ไขปัญหาของหน่วยงานด้วยตนเอง ร้อยละ 52.72 และกระตุ้นให้มีจิตสำนึกต่อความสำคัญของงานแต่ละอย่าง ร้อยละ 52.44 และปฏิบัติเป็นส่วนน้อยและแทบไม่เกิดขึ้นเลย ได้แก่ บอกมุมมองใหม่ในสิ่งที่เคยคิดว่าเป็นปัญหายุ่งยาก ร้อยละ 21.49 แสดงความคิดเห็นที่ทำให้ต้องกลับมาทบทวนความคิดของตนเองใหม่ทั้งที่ไม่เคยสงสัยมาก่อน ร้อยละ 19.48 และทำให้สามารถคิดแก้ปัญหาต่างๆด้วยวิธีการใหม่ร้อยละ 17.48

6.4 ด้านการให้รางวัลตามสถานการณ์ กลุ่มตัวอย่างพยาบาลวิชาชีพกลุ่มใหญ่ที่สุดรับรู้ว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยได้ปฏิบัติเป็นประจําสม่ำเสมอเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การชี้แนะแนวทางที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่ผู้ได้บังคับบัญชาทำงานได้ดี ร้อยละ 50.14 ให้การสนับสนุนส่งเสริมเมื่อผู้ได้บังคับบัญชาต้องการ ร้อยละ 45.27 และพิจารณาความดีความชอบของผู้ได้บังคับบัญชาโดยใช้ผลงานเป็นเกณฑ์ ร้อยละ 44.99 และปฏิบัติเป็นส่วนน้อยและแทบไม่เกิดขึ้นเลย ได้แก่ ให้รางวัลตอบแทนทันทีที่ทำงานได้สำเร็จ ร้อยละ 41.83 ให้สิ่งตอบแทนที่เหมาะสมกับงานที่ทำร้อยละ 25.50 และเปิดโอกาสให้ต่อรองในสิ่งที่ต้องการเมื่อทำงานบรรลุผลสำเร็จ ร้อยละ 25.21

6.5 ด้านการจัดการโดยยึดกฎระเบียบ กลุ่มตัวอย่างพยาบาลวิชาชีพกลุ่มใหญ่ที่สุดรับรู้ว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยได้ปฏิบัติเป็นประจําสม่ำเสมอเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การชี้แจงเป้าหมายและนโยบายในการปฏิบัติงานของหอผู้ป่วยได้อย่างชัดเจนเพื่อให้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ ร้อยละ 63.04 การแสดงความพอใจในการปฏิบัติงานของผู้ได้บังคับบัญชาตราบที่การทำงานยังคงดำเนินต่อไปได้ด้วยดี และยึดระเบียบกฎเกณฑ์เป็นหลักและพยายามพัฒนาคนให้มีวิธีการทำงานให้เข้ากับระบบงาน ร้อยละ 50.72 และปฏิบัติเป็นส่วนน้อยและแทบไม่เกิดขึ้นเลย ได้แก่ จะเข้ามาก้าวก้าในงานต่อเมื่อ

มาตรฐานงานที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 44.98 พิจารณาโทษเมื่อทำงานไม่ได้มาตรฐาน ร้อยละ 38.40 และสนใจเฉพาะการทำให้ผู้ได้บังคับบัญชาปฏิบัติงานได้สำเร็จเรียบร้อย ร้อยละ 27.79

6.6 กิจกรรมการพยาบาลที่แสดงถึงความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพที่พยาบาลวิชาชีพกลุ่มตัวอย่างไม่ปฏิบัติอย่างแน่นอนและไม่ปฏิบัติร้อยละ 36.4 คือกิจกรรมด้านปฏิเสธการให้ยาที่มีข้อห้ามแก่ผู้ป่วยแม้ว่าแพทย์ยืนยันให้ปฏิบัติตามคำสั่งการรักษาร้อยละ 34.1 ไม่ให้ยาที่มีข้อห้ามทั้ง ๆ ที่มีแรงกดดันจากเพื่อนพยาบาลคนอื่น ๆ ที่เห็นด้วยว่าให้ปฏิบัติตามคำสั่งแพทย์และร้อยละ 29.2 ปฏิเสธการมอบหมายงานให้ไปทำงานในหน่วยงานอื่นชั่วคราวเมื่อรู้สึกว่ามีความรู้และประสบการณ์ไม่เพียงพอ

6.7 กิจกรรมการพยาบาลที่แสดงถึงความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพที่พยาบาลวิชาชีพกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติอย่างแน่นอนและปฏิบัติในกิจกรรมการพยาบาลคือ ประเมินแพทย์เจ้าของไข้เมื่อสังเกตว่าอาการของผู้ป่วยไม่ดีขึ้นหลังจากได้รับการรักษาร้อยละ 99.42 ขอคำปรึกษาจากแพทย์และจิตแพทย์เมื่อประเมินว่าผู้ป่วยมีข้อบ่งชี้ทางจิตเวชร้อยละ 98.85 และบันทึกข้อมูลผลการตรวจร่างกายและการประเมินภาวะสุขภาพของผู้ป่วยเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในแฟ้มรายงานเพื่อใช้ในการวางแผนปฏิบัติการพยาบาลร้อยละ 98.85

6.8 ความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r=0.14$) และไม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ในตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ ส่วนพฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปและเชิงเป้าหมายของหัวหน้าหอผู้ป่วยไม่มีความสัมพันธ์กับอายุและกับระยะเวลาในการปฏิบัติงานในตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เป็นข้อมูลพื้นฐานและความรู้สำหรับผู้บริหารการพยาบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วยและความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพของพยาบาลวิชาชีพ
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานและความรู้ให้กับผู้บริหารการพยาบาลเพื่อใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการส่งเสริมให้แสดงพฤติกรรมความเป็นผู้นำในระดับบ่อยครั้งในแต่ละลักษณะเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพของพยาบาลวิชาชีพต่อไป
3. เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นผู้นำและความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพของพยาบาลวิชาชีพในประชากรกลุ่มอื่น ๆ หรือในหน่วยงานอื่น ๆ ต่อไป

ข้อจำกัดในการทำวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้จำกัดเฉพาะในโรงพยาบาลชุมชนในเขตภาคเหนือเท่านั้น ไม่สามารถสะท้อนภาพของโรงพยาบาลชุมชนทั่วประเทศได้ ทั้งนี้เพราะแต่ละพื้นที่นั้นมีความแตกต่างกันทั้งในด้าน สภาพปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในและภายนอกองค์กร ตลอดจนความแตกต่างในด้านวัฒนธรรม ประเพณี ที่อาจมีส่วนทำให้การแสดงออกของบุคคลแตกต่างกันได้

2. เครื่องมือที่ใช้วัดความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพในบางข้อยังมีข้อจำกัดในการใช้ เช่น คำถามในกิจกรรมการพยาบาลที่เกี่ยวกับงานด้านสังคมสงเคราะห์ และงานโภชนาการ ซึ่งสภาพความจริงพบว่าโรงพยาบาลชุมชนบางแห่งยังไม่ได้มีการจัดตั้งขึ้น จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างตอบว่าไม่ปฏิบัติ จึงควรมีการพัฒนาเครื่องมือให้มีความเหมาะสมกับสภาพของโรงพยาบาลชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลควรให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมด้านพฤติกรรมความเป็นผู้นำแก่พยาบาลวิชาชีพที่จะดำรงตำแหน่งหัวหน้าหอผู้ป่วยโดยการจัดอบรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความเป็นผู้นำ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้มีการฝึกฝนทักษะพฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปและเชิงเป้าหมายในแต่ละด้านให้มีระดับบ่อยครั้งและอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับองค์กรพยาบาล

2. หัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลควรให้ความสำคัญและส่งเสริมให้พยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลชุมชนรักษาระดับความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพที่อยู่ในระดับที่สูงตลอดไป เช่น การสนับสนุนให้พยาบาลวิชาชีพได้มีโอกาสพัฒนาตนเองในการเข้ารับการศึกษาคู่ในระดับที่สูงขึ้น ตลอดจนให้เข้ารับการอบรม ประชุม สัมมนา เกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลเพื่อให้พยาบาลวิชาชีพมีความรู้ มีทักษะ และมีความมั่นใจในการให้บริการพยาบาลอยู่ตลอดเวลา การจัดอัตราค่าจ้างพยาบาลที่มีความเหมาะสมกับปริมาณความต้องการพยาบาลของผู้ป่วย เพื่อให้พยาบาลสามารถให้การดูแลผู้ป่วยได้อย่างครอบคลุมตามหลักวิชาชีพ

3. หัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลควรส่งเสริมและสนับสนุนให้พยาบาลวิชาชีพได้ฝึกทักษะพฤติกรรมเหมาะสมในการแสดงออก ซึ่งจะทำให้พยาบาลวิชาชีพกล้าที่จะแสดงความรู้สึก ความคิดและอารมณ์อย่างตรงไปตรงมาในวิถีทางที่เหมาะสมและจริงใจ โดยไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อการกระทำเหล่านั้นด้วย อันจะส่งผลให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลจากพยาบาลวิชาชีพอย่างมีคุณภาพตลอดจนได้รับการพิทักษ์สิทธิผู้ป่วยจากพยาบาลด้วย

4. หัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลควรสร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันเป็นทีม ระหว่างแพทย์ พยาบาลและทีมสุขภาพอื่นๆ ทั้งเป็นทางการ เช่น จัดให้มีการประชุมสัมมนาในการพัฒนาคุณภาพบริการร่วมกัน และอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การจัดกิจกรรมด้านกีฬา การสัมนานอกสถานที่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงานเป็นทีมและได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาหาปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลต่อความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพ ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. ศึกษาเปรียบเทียบความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพของพยาบาลวิชาชีพ ในกลุ่มพยาบาลวิชาชีพที่เป็นหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลระดับปฏิบัติการว่าแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร